

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

S M E R T I.

Času grozni! času strašni!
Kom podleži sve tu što je,
I o tebi mislit, pjevat
Neplaši se srce moje;
I premda si uzrok mnoga
Čemer tuge, dugog jada,
No u tebi ipak klija
Utjeha za nas i nada.

Čas si sladak pun pokoja
U kom srcece uciviljeno
Već od duge boli, jada,
Odpočiva umireno,
Čas si koji sve dušmane
Naše s nami pomirivaš,
Prijatelje pako naše
Većma nami pridobivaš.

Čas si sladak, pun pokoja
Koj' vrh naših pogriješaka'
Zaboravnost tamnu stereš,
Da nam zemlja bude laka.
A nasuprot čas si oni
Vrhu naših koj' kriepostih

Svuda širiš zrake sjajne
Slave, dike, neumrlosti.
Čas si oni preumilni
U kom bježi spred nas sjena,
A sa sliepkih nam očijuh
Spada tavana ta koprena.
Čas, koj'! duhu lanca driesi
I slobodu željnu da je,
Da izvoru svom se vrati
Leteć višnje svieta u kraje.

Tam' sve u većoj izvrsnosti
Vječne dneve duh boravi,
Tam gdje nigda kraja nema
Priateljstvu i ljubavi.
Tam gdje drago izgubljeno
Posjeduje on do vieka,
Il ga ovdje ostavljeno
Onde gore željno čeka.

Času grozni! času strašni!
Kom podleži sve tu što je,
I o tebi mislit pjevat,
Neplaši se srcece moje.

I premda si uzrok mnoga
Čemer tuge, dugog jada,
No iz tebe ipak klija
Utjeha za nas i nada.

Premda nam se težko razstat
S malim brojem tih godinalh,
I raskošjem ovog svieta
I njegovih od taštinalh
Nu kraj svega tog istinu
Iskreno ću sad kazati
Jer mi već u mladih dnevih
Srdce mnoga ah! prepati. —

Da te grozni smrtni času
U svom srcecu više putah
Umorenom, uciviljenom
Od bola i jada ljuta, —
Da te u svojih mladih dnevih
Za me tužnih, neveselih,
Više putah smrtni času
Baš iz srca sveg poželih.

Milanko.

BUNJEVKA JE GRLEĆE MOJE.

Čuj to svietu, — čujte ljudi!
Kak' mi srce vjek u grudij'
Bije, kucka, i to tako,
Da nekažem, znat je lahko.

Pa za kime oj želišli
I to znati, rode mili?!

Za bunjevkom, ej ta to je
Lěpo luće, grleće moje!

Potop svieta sada da je,
A ja opet srćem Noe:
Ko u glavi oko svoje
Čuvao bi grleće moje.

Ali nebi ko što Noe
Izpuatio grleće svoje,
Već bi k sreću pritisnio
Vjek milovo i grlio.

Bunjevac.

PUČKA ŠKULA.

I. PRIRODOSLOVLJE.

(Produženje.)

3. §.

O teženij tilah.

Težina tila je posljedica privlačne snage zemlje, o čemu se sljedećim pokušajima osvidočiti možemo.

Metnimo na dlan olovno tane ili komad gvozdja. Odmah će mo ositići, da nam što dlan doli pritiska, pak još tim većna, čim je olov ili gvozdje veće.

Uzmimo pol arkuša — tabaka artije i držmo ga u rukama ravno položeno, pak neka kogod metne na sridu jedan komad olova ili gvozdja, ositićemo da olov ili gvozdje artiju doli pritiska, a to je zato, što zemlja nepristano privlači k sebi olov ili gvozdje.

Ovome svaki dan možemo primer viditi. Vidimo da kamen mekanu zemlju utisne; točkovi natovorenih kolah zasiću u zemlju; kad knjigu bacimo na krevet, ona udubi sebi mjesto na krevetu. U slid ovih pokušaja možemo slobožno reći:

Svako tilo pritiskiva svoje podnožje ili ono tilo što je pod njim, i ovaj pritisak zove se **težina**. — *)

4. §.

O snagi što tilah u skupu drži.

Uzmimo jednu drvenu palicu, pak pokušajmo je pribiti, vidiće mo da nam ovo neće olako pasti, jer su dilovi palice čvrsto ujedno i u skupu sastavljeni. Ovo čvrsto u skupu držanje dilovah tila, očito pokazuje, da u tilama ima van snage težine što tilah k zemlji privlači još i jedna k sebi privlačna snaga, što dilove tilah, ujedno u skupu drži. Ova se zove: snaga u skupu držea, ili spujajuća snaga.

*) težina se obično zove i ono tilo što se na vagu i na funtaš meće — ovoga je tila težina zakonom određena. Kod nas je u adetu bečka mira težine. Jedna maža ima 100 funti jedna funta 32 lota, a lot jedan ima 240 granih. A mira dužino osniva se na hvatu. Hvat se obično zove što čovik pružanim rukama može dohvatiti. Ali ova mira nije sigurna — pak zato je određeno, da hvat jednak budne. Mi boćkim hvatom mirimo. Jedan hvat ima 6 stopa; stopa 12 palacah, palac 12 linija.

Snaga ova u tome se razlikuje od snage težine, što ova iz neizkazane blizine diluje, u koliko vidimo, da se komadi pribijene palice, — ma da ih kakvo bržljivo ujedno stavimo i jedno nuz drugo stisnemo — nemogu se više ujedno sastaviti; dok naprotiv snaga težine tila sa vrlo velike daljine snažno diluje u dopire.

Poznavanje ove u skupu držeće snage, od velike je koristi za rukodiljstvo i za gazdaluk, tako da se rukodilac ili gazda, često i vrlo može oštetiti, koji nepoznaje snagu u dilokrug radnje svoje spadajućih tilah, kao što su kovine, gvozdje, drva, ili užah, vrencije. —

Ja ću te ovde upoznaći sa snagom raznih tila, kao što je to jedan naučenjak iz Nizuzemlje — Hollandije — po imenu Muschenbrok u slid svojih vižbanja i pokušajah pronašao i izračunao :

Jednu palicu od olova, u debljini dva poteza — linije *) prikiue težina od 25 funti; ovaku palicu od cina prikiue 150 funti; palicu od zlata 578 funti; od bakara 1059 funti; od srebra 1156 funti; od gvozdja 1938 funti. Tako dakle gvozdje ima najjaču u skupu držeću snagu. Zato su znamenitije sprave, alati zanatliiski i gazdinski od gvozdja ili sa gvozdjom spravljani. — Inače snaga olova, salivanjem, a snaga srebra i gvozdja sa kovanjem može se čvrstiti, a ovoje zbog toga, što se dilovi olova salivanjem, a dilovi gvozdja i srebra kovanjem bliže i u čvrstije zbignu.

Palicu tri poteza debelu od jelovog drveta prikiue 100 funti, — isto taku palicu od lipovog drveta 1000 funti; od hrasta 1150 funti; od bukovog drveta 1250 funti. Valja nam napomenuti, da je drvo što na gori — planini raste uvik čvrstije, od drveta, koje je na nizi raslo.

Što se predje, užah tiče : svilenka je predja triput jača od predje kudiljne iste debljine, a 12 putah jača od vunene predje. Vidiše dakle da je najbolje ruvo šiti svilenim koncem. Inače snaga predje jako se čvrsti predivom i sukanjem, kao što to u predji odkudilje, konoplje ili vune opaziti možemo. No ako je sukanje vrlo jako, to će predja slabija biti, zato što jako sukanje dilove predje vrlo zategne. Pak zbog toga vrlo čvrstio usukano užo prija i lakše se odkine, nego manje usukano.

5. §.

O sklizanju tilah sa koso položene ploče **) i o slobodnom padu.

Metnimo jednu knjigu na stol — astal, i na nju jednu kruglu — kuglju; ova se neće maknuti smista, ma da ju snaga težine nepristano privlači k zemlji, jer ju knjiga zadržava. Pokušajmo sad jedan kraj knjige malo podignuti, tako da knjiga na koso budne položena : krugla će se odmah skotrljati. Ako će mo pak knjigu još većma uzdignuti i strmenitije položiti, krugla će se brže i hitrije skotrljati. Uzrokje ovome to :

Snaga težine privlači kruglu k zemlji i sigurno bi na zemlju pala da je knjiga nezadržava. Kad knjiga ravno položeno stoi, krugla nemože pasti, već težnju svoju k padanju tim pokazuje, što knjigu pritiska. Čim pak knjigu na koso nagnemo, izvistni dio pritiska krugle nestane, te se ova nagne, mista se krene, i tako na zemlju padne, jer se joj put k zemlji otvorio; što knjigu više i strmenitije namistimo, to će krugla — u slid privlačne snage zemije — brže na zemlju hititi.

Ovome možemo svaki dan više primerah viditi. Što je strmenitije korito potoka kakovog, to brže teče. Što je brig strmenitiji, to kola, sonice brže idju doli; a obratno, teže je uzgor na njega ići. Što je brig strmenitiji, to većma sustanemo idjuć na njemu.

Iz svijui ovih pokušajah, ovaj se zakon prirode izvodi :

Što je na koso položena ploča strmenitija, to se hitrije sklizne i skotrlja tulo na

njoj; i obratno : teže je na nju teret uzdignuti.

Hajde da izvibamo ovo. Stavimo knjigu ili dasku jednu tako da na koso stoi. Metnimo prid doljni kraj daske, koji astal ili zemlju dopire — jednu kruglu. A drugu kruglu spustimo sa gornjeg kraja daske, tako da ova doljnu kruglu upravo takne, pak će mo viditi, da je gornja krugla doljnu dalje otilsnila. Sad uzdignimo gornji kraj daske, a doljni neka ostane ko prija, pak spustimo opet prijašnjim načinom kruglu s gornjeg kraja daske : vidiće mo da je sada gornja krugla doljnu dalje otilsnula, ili da je gornja krugla doljnu većom snagom udarila. Pitam te : od kudaje ova veća snaga? Sigurno odatle, što smo uzdignuli gornji kraj daske, te je krugla sa strmenitije ploče pala doli i veću brzinu dobila. I tako je ovde veću snagu većea brzina proizvela. Ovome više primerah vidjamo : Kad na kugljani tilo otilsnemo kruglu ova neće ni jednu lutku svaliti, a kadje jako bacimo; sve će posvaljivati. Puščano tane, kad ga rukom bacimo neće kroz dasku proći a iz puške izbačeno tane buduće da u puški veliku brzinu dobje prohibitie i dasku, i satrtiti sve što mu je na putu. Kad tilo spustimo ruku na stol, neće mo ovo osititi, a kad rukom hitro udarimo, veliki će mo udarac osititi.

Iz svega što smo rekli može se ovaj zakon izvesti :

Što se tilo hitrije i brže kreće, to veću snagu dobija.

Uzmimo opet jednu dasku ali malko širu i duglju od-prijašnje, pak je stavimo tako da na koso stoi, i metnimo ko i prija jednu kruglu prid doljni kraj daske, a drugu spustimo sa srid daske, pak će mo opaziti, da će gornja krugla doljnu dobro otilsnuti. Sad nanovo uzmimo kruglu i spustimo je sa vrha daske pak će mo viditi, da će gornja krugla mlogo dalje doljnu otilsnuti, a to zbog toga što se sa većee visine skotrljala, te tako veću brzinu dobila nego prija. Ovu veću brzinu sada nije proizvela većma uzdignata daska, već to što je krugla sa većee visine idjuć doli, duži put imala, čim joj je brzina većea, a kretanje joj uzhitreno postalo. — Dalje, spustimo iz desne ruke u livu jednu kruglu, te će mo mali udarac osititi, a spustimo je sa većee visine, pak će i udarac veći biti, — kad bi pak ko istu kruglu sa kule — torana — spustio, nebi bilo probitačno rukom je uhvatiti, što bi nam mogla ruku vrlo osakatiti. Ovome i u slidećim možemo primer viditi : Zrno krupe ili leda iz ruke spušteno neće vlat slomiti, a kad iz visine oblaka padne svu litinu sataro, pak i omanje živine ubie. Ovu silu led od brzine dobija, a brzinu opet od velike visine. — Kad sa stoca padnemo nećemo se vrlo udariti, ali ko na nesriću skučee padne, taj se na smrt ubie; čemu je uzrok opet, padanjem uzhitrena brzina tila.

Sad se može ovaj zakon prirode izvesti.

Što je put padajućeg tila duglji, to je većea brzina njegovaa.

(Slidi.)

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

XVII.

P O B J E D A.

(Produženje.)

Strašimir stajaahe ukočen i bezčuvstveni, kao da od svega govora ovog ni rijece čuo nje. Sviju oči bijahu na njega upravljene, svi s nesterplenjem očekivahu šta će on započeti. Milana uzdane i pogledi na nebo. Tišina vladaahe u cijloj dvorani.

Vidosava prikiue ćutanje, i počne ovako govoriti : „Jošt jednu da ti kažem Strašimire. Ti misliš da je knez Branislav naš zakleti neprijatelj, ali ja ću te sad uviriti, da se ti u tome ljuto varaš, i dokazatju ti, da je on nama bolji prijatelj nego što smo sami sebi. Čuj me samo : Jasam sama

*) Rekli smo, da jedan hvat ima 6. stopah; jedna stopa : 12 palaca; jedan palac : 12 potezah — linijah.

**) Pod pločom razumimo ploštastu stranu kakve stvari; od „ploče“ se kaže : ploština, ploštica, ploštara.

doznala, da je Čedomiljeva izbaviteljka kći sužnoga kneza. Nitko drugi u ovom zamku nebi na tu misao došao bio. Kad je ona dite naše od smrti izbavila, dozovom je ja k sebi i ltidno je uzeti za svoju podjerku, ali ona učtivo odbije moju ponudu izgovarajuć se da je sa svojim sadašnjim stanjem zadovoljna, jer u njemu dobija priliku da suznim dila milosti činiti može. Ovo se meni vrlo čudno učini, i zato opomenem staroga nadziratelja da na svaki korak vratarove služavke sa strane motri. Vinski nadziratelj posli kratkog vrimena donese mi glas, da Milana noću odlazi u tavnicu sužnoga kneza i da se s njim poduže razgovara. Ja sam po tvoima riječma držala da je Branislav naš najveći dušmanin, pa sam se bojala, da divojka ova neradi o kakvom izdajstvu, i zato sam druge noći otišla u podzemnji onaj hodnik, gdi su tavnice, i prisluškiivala sam na tavnici vratu njegov razgovor. Oni nisu mogli ni misliti, da ih kogod sluša, pa su opet tako se o nama razgovarali, da me je razgovor njihov zastidio. Iz njega doznam ja, da je sužnji knez otac ove divojke, on je ne samo odobravao kćeri svojoj što je Čedomilja našeg iz studenca izvadila, nego ju je on baš prije toga i svitovano bio da nas nemezi, nego da nam svaka dobra želi, i na uslugu nam bude. Može biti da bez ovi nauka saveta svoga oca, pebi Milana čula bila jank diteta tvoga; može biti, nebi se ona tako herzo otkazala život svoj na koncu staviti da izbavi dite svoga najvećeg zlotvora! I zato ja držim da smo mi dužni najvećma Branislavu zafaliti, što nam dite propalo nije.

„I ti još jednako stoiš neodlučen, i nećeš da se rišiš ono činiti, što ti sveta dužnost nalaže. Zar se tako blagodari izbaviteljki jedinea svog? Zar možeš gledati, da iz ove dvorane neutišena i puna jada izidje ona divica, koja je sina tvog, jedinea tvog, tvoje najmilije blago iz čeljusti strahovite smerti iztergla? — Bože blagi, ti mu umekšaj kamenito srdce!“

Strašimir podmuklim glasom odgovori: „Na čast joj zamak, na čast joj sva dobra njena, ali Branislav mora ostati tamo gdi je sad!“

Na to se knjeginja okrene i svome sinu progovori: „Odi Čedomilju, odi dobro dite moje, klekni na kolina prid oca tvoga, sklopi te nježne ručice, i moli ga, da želju tvoje izbaviteljke, ne u polak nego sasvim ispuni. Ja ću ti naprid kazivati, a ti govori za mnom!“

Čedomil videći mater i Milanu gdi plaču, i sam se razplate, klekne prid Strašimira i podignuvši sklopljene ručice svoje, rič po rič za materom govoraše:

„Sladki oče! nerazmišljavaj tako dugo, hoćeš li pustiti oca moje izbaviteljke; jer i ona se nije dugo promišljavala kad je sebe za spasenje mogla života žertvovala. Vidiš oče! Ona je mene iz dubokoga studenca izvadila; izvedi i ti njenoga oca iz mračne tavnice. Ona je mene od straovite smerti izbavila; izbavi i ti njenoga oca iz robstva, koje on nije zaslužio; nemoj se srditi na dobrotvora tvoga; jer je srdnja veliki grih. — Nemoj zlopamtiti jer u keršljanskom uauku stoi, da je zlopamtjenje grih smertni zbog koga čovik posli smerti u pakao dolazi, pa tamo vičuju muku terpiti mora. Nedopusti da se dobri otac moje izbaviteljke u tavnici tvoga zamka skonča. Ona je tebi povratila sina tvog, jedinea tvog, najmilije blago tvoje; povrati i ti njoj oca. Pogledaj sladki oče suze moje, poslušaj glasa moga, siti se, da nije ovo dobre dčevje bilo, da ti sada nebi gledao lica moga, nebi se nasladljivo moji očiju, koje te sad sa suzama mogle, i ovo bile ručice moje, koje sam k tebi podigao, odavna bi već trunule u tavnome grobu!“

„Dosta, dosta, nemogu dalje slušati“ — poviče Strašimir. Mrki pogled njegov ublaži se, i suze mu poteku niz obraze. On se okrene Milani pa joj rekne: „Vaš je otac od danas slobodan. Ja priznajem da sam ga uvridijo, i s njime nemilostivo postupao!“

„Fala Bogu!“ veselo usklikne Vidosava i u radosti padne mužu svom oko vrata. Milana se najedanput učini kao da je na nebu. Obadva vojvode pruže ruku Strašimiru u znak bratinskoga poštovanja. Sad vidim da si čovik — rekne Sve-

tozar — od danas uvažavam tvoju dobrotu i poštenje isto tako kao što sam do jako tvoju rabrost i junačstvo uvažavao.“

„Ti si pokazao da si pravi junak Strašimire, — privati Radoslav, — tko sebe samoga pobeđi, taj zaslužuje veću slavu nego da je tisući neprijatelja pobeđijo.“

Radost obuzme sve junake, koji bijahu očevidni ovoga događaja. „To je krasno; to je plemenito“ govora u jedan drugome, i naposlidku svi u glas pozicu: „Živijo Strašimir, i Branislav; Živila Vidosava i Milana. Živijo mali Čedomil. Živilo na mloga lita!“

UGARSKI ŠOKCI I BUNJEVCI.

Te tako u kratko spomenuvši starinu obćeg, a napose južnoga slavenstva to iz poviestnih erticah, to iz pisma — koje se, po umnom Račkomu, neltjelo ženit u inostranstvu, već u svom rodu, okle porodi srodna čeda, — za izvjestnost bilježimo: da u naših pradjedovah nije bilo doduše umjetne prosvjete ko u Grkah i Rimljanah, nu narav im bijaše nepokvarena, um bistar, čud hvale vredna, a predavanje čisto. Sloboda, radinost, trgovina osladjivahu jim javni i skromni život, — piše važan historik, današnji predsjednik jugoslavenske akademije.

Učeni Niemci: Hug, Lepsius, Baumlein, Hitzig, Mehlhorn, Kirchhoff, Monsen, Zacher i drugi, prosvjetu starih Germanah zahvaljuju Starogrckom i Fenicianom, — a ta jim tekla od susjednih Slavenah, koje držahu za svoje učitelje.

Okrom toga starinskoga pisma imamo danas na slavenskom jugu staru glagoljicu i noviju ćirilicu. Onu je iznašao u prvoj polovini IV. vieka, dakle na 300 god. prije došašća Hrvatoh iza Hrbotske u današnju Hrvatsku, svjetopisac Eljik, rodom Istrijanac, a razprostranio sv. Jerolim; ovu pak u dala nam na ruku slavenska braća, apostoli sv. Ciril i Metod, više viekovah kašnje; — nu jedna i druga osvija se na pravjekom runskom pismu prastarih slavenah.

Sve ovo u kratko naertano tamo smiera, da su slaveni od pamtievika na slavenskom jugu, te da je ono hrvatsko i srpsko prenapetje rodjeno u nevreme puka srdjba proti bratu okrenula danas popustljivostju na izmirenje jugoslavenskih granah, — što mi od srca želimo nam za Bogom dragomu rodu našemu.

Saberemo li dakle dokaze sičanog ovoga naerta u jednu rukovet, priznati nam je poviestnu neoborivu istinu, da temelj Bunjevcah nas i Šokacah počiva pod tratinom ugarske nam domovine, u koje ladhli grobovih blago snivaju u zemljicu majku položene i zubom vremena izgrodane kosti pradjedovah naših. I tu vjeru držec, trsiti se silno, da u svojoj otačbini pomladimo stare Slavjanide.

U to ime, sladki rode! Osvrni se sa mnom još jednoč na porieklo starinstva svoga!

(Slidi.)

DVA BRATA ZLOBNIKA.

(Piše B. Auerbah.) prijevo Laza Paču.

Tko bi me upitao, kako se zvala ulica, o kojoj pišem? nebih mu znao odgovoriti. Samo to znam, da je u njoj, podosta ladnoj, s malo stanovnikah, kućica sa stajom i kolnicom. Na njoj su tri prozora, sva tri zalipljena hartijom. I po spoljašnom, o jednoj petlji visećem kapku, mislio bi: odmah će se čila srušiti. — Pored kuće je kašćica, ovijena i presičena trnjakom. Pod njezinim krovom pribivaju dva brata, od 14. već godinah, živeća u neprestanu neprijateljstvu.

Kakogod bašća tako bijaše medju nje podiljena i kuća i sve drugo u njoj od tavana tijam do pokrumka. Ista otvorenna vrata biahu razdiljena. A na ostalih domarskih vratih bijaše sijaset gvozdja i željeznih bravah; te bi čovik mislio, da je u tom prokapljivom domu jato kradljivcah.

Staja (štala) je pripadala jednomu, a kolnica (šupa) drugomu bratu. A iz kuće nisi mogao nikada čuti druge riči do bratskih prepirakah i psokvah.

Antun i Sovila su imena te prepiruće se braće. Oba su vrimešna, neoženjena. Sovilova žena umrla je prerano, a Antun se nikad nije ni ženio.

Uzrok međusobne mržnje njihove bijaše dugi niki plavi sanduk.

Putli smrti materine valjalo je sve podiliti; te uslid toga je i u selu udata sestra zabaštinila svoj dio.

Sovila je tvrdio, da je taj sanduk kupio za svoje novce, zaslužene lupajuće kamenje na drumu. On da je taj sanduk samo na vrime pozajmio pokojnoj materi, te da pripada njemu. Na Antun ga upućivao, da je on jio materin krušac, i kao takov da neima niakova prava na imovinu.

Tim načinom nepopuštajući ni jedan ni drugi dotiraju stvar do suda. A sud dosudi, da se sve ima prodati i pravedno podiliti.

Istu kuću zapovijedjeno bijaše promuntati, al za nju nebi kupacah, te braća moradoše u ime Božje zadržat ju za se. A najposli i na to je došlo, da su morali svoje vlastite stvari, da i iste krevete, kupovati na javnoj dražbi (munti, licitaciji). Sovilu je bolilo to jako, pa si gledao pomoći ma kako.

U svakoj kući ima stvari, kojih nitko ni pod koju cinu nebi dao izpod krova. One su mnogo skuplje neg što vri-de same po sebi; jer su ga nje prirasle uspomene na razne dogodjaje iz života, neimajuće za drugoga baš niakove vridnosti.

Takve stvari prelaze od kolina na kolino, s otea na sina, a draga njihova cina nije smanjena. Moramo li da se za nje borimo novcem s drugimi, odmah je u nečem nestalo svetosti njihove. One su dobivene novcem, a mi smo je naslidili kao svestinjia.

Takve su se misli vrzolile po glavi Sovilinoj kad je na prodaju izturen stari kakov sud. A kad je došao red na molitvenik svezan u crnu kadifu, zatvoren srebrenima kopčama i kada je jedan lihtar miris srebra u ruci, pojurila mu sva krv u glavu, te je mnogo patio za taj molitvenik.

Na poslidku dođe red i na sanduk.

Antun je glasno psovao i podmigljivo pogledao na brata, davajuće odmah mnogo za taj sanduk.

Sovila bržebojle dade forintu više, i gledajuće jednako preda se, brojio je puceta na prosluku. Antun pako nepopuštajući bratu obeća još više. I tako u prikrajku stojećih kupacah stranacah, uzeše se braća natrivati za rodjenu svoju stvar, misleći u sebi, da za nju samo polu cine morat će izplatiti!

Na koneu dobije sanduk Sovila za 28 forintah, a to mu bila peterostruka cina.

Tek sada digao je oči, a lice mu bilo sasvim promi-njeno. Gnjev i jid govorahu iz otvorenih očiju njegovih. A iz ustah mu zagrme ove riči: kad skapaš poklonit će ti sanduk, da te strpaju u njega! — Iste ove riči gnjevan je izustio Sovila i prije 14 godinah.

U cilu selu pričala se na razan način priča o sanduku. Kada je tko vidio Sovilu, primećavao mu, kako je brat gadno radio a Sovila je sve većim i većim gnjevom govorio o svom bratu.

U ostalom biahu oba brata sasvim različite naravi, pa i pojdoše sasma protivnim putem.

Sovila je držao kravu, koju je uprezao pri oranju u plug zajedno sa susjedovom kravom. Ostalo vrime lupao je kamenje na drumu za 15 krajcarah na dan. Kraj toga bijaše još i kratkovid; to se moglo opaziti na njegovu pozornu i ne sigurnu hodu; jer kada je kresao vatrau, donosio je trud (gubu) sasvim pod nos iz jedine znančnosti, da li gori.

U selu su ga zvali „slipi Sovila;“ inače se zvao „Sove,“ a ono „la“ dodali su mu zato, što je bio omalen a zdepast.

Al Antun biše sasvim drugičiji. Visok, a mršav bio je sigurna koraka. Nosio se seljački, nu ne zato kao da bi bio osobiti seljak; jer po pravu ni nije bio seljak; nego samo zato što mu je seljačko odilo bilo pri trgovini nužno.

Trgovao je starimi konji; a ljudi mnogo više imadu vire u konju, koga kupuju od čovika po seljački obučen.

Antun je bio propali kovač. Njive je izdav nike u zakupninu (arendu), a nike prodao, pa se sasma odao trgovini s konji, a kraj svega toga živio je gospodski.

U cilu okrugu bio je važna osoba. Znao je 8. satih unao-kolo stanje svih stajah (štalah) ko što znade ministar (popečitelj) stanje i položaj stranih državah. Pa kao što ministar izpituje po novinah volju naroda, tako je i Antun propitivao stanje konjah po krčmah (birtijah.) Imao je u svakom selu po kakova lolu (bekriju) za svoga izvistitelja, s kojim se kad i kad tajno dogovarao, a kadkada i dikoga bundlju, koj mu je u staju doveo po koga mrkova, a on ga pripravlja za sajam (vašar).

Takvomu konju bojadisao je dlaku nad očima; turpisao mu zube, i kadkada i to vrlo rikdo se ljutio, kad mu sirotno kljuse nije moglo ništa jisti osim mekinjah (posijah naspaljah). Takovo živinče prodao bi za cilo na prvome vašaru.

Pri tom je postupao sasma neobično. Smistio je, na priliku, pomoćnika, koj se bajage htio da minja š njime. Derali se kolikogod ih grlo nosilo; dok na poslidku Antun nepovije: ta nemogu se minjati; nemam ni hrane ni mesta za konja! — makar ga dao za talir, prodat ga moram!

Il se još većma pretvarao. Dao bi naime kakovu seljaku po nekoliko krajcarah, pa je jašio pred njim na konju, a on ozad iduće vikao bi: ej, kad bi to kljuse bilo u valjana paura (seljaka), mogao bi se iz njeg iztirati čestit konj! Ta nemože bolji biti! Kosti inglezke, stasa vitka, visoka, — samo da je podeblji, pa evo ti zanj dvadeset talirah!

Zatim je doveo kakova kupca, pa se pustio u cinkanje sa svojim najminikom vrhu svoga vlastitoga konja. A od-tuda je obično dvostruku vuko hasnu.

Suda se čuvao kao žive vatre. Radije bi odpustio nekoliko forintih, samo da ga nepotežu po sudu. Al kraj sve pazke naprtio bi si koju takovu parnicu (proces), kroz koju bi izgubio i vranca i novce. — Pa skitalici i varalici ni ne ide drugičije! On je uvik računao na ovo i na ono, te se nikad nije mogao okaniti trgovine s konji. Načelo mu bilo: neići s vašara dok neulovi koga, te puckaj ruku o ruku da sve ječi pijac! Trgovci, Čifuti, s kojimi je i tako puhao u jednu tikvu išli su na ruku u tom poduzeću.

Kad je Antun tako jahao na vašar il s vašara, gledao si je na drumu kamenje lupajućega brata Sovilu polu žalostno, a polu porugljivo. Ludjače! mišljaše on, za 15 krajcarah lupuš to kamenje od uranka do mraka, a ja zaslužim, kad iole dobro ide, po 15 forintih!

Sovila opazivši to i kraj svoga slaboga vida, bezbrizno je lupao kamenje, da je prskalo na sve strane. — Pa ćemo odmah viditi, koj će braće doći dalje?

Antun je bio svud poznat i obljubljen. Znao je jezikom preklapat i dan i noć. Pun obišenjaštva i vištaštva, poznavao je i dragoga Boga i lukavi svit. Kadkada išao je u crkvu ko i mnogi drugi rad običaja, nu nije ni mislio na crkvu, nit se je brinio, da svoj život uredi po crkvenih zapovijedih i propisih.

(Slidi.)

Koristne knjige. 1) „Učitelj u školi“ od Fr. Klaića, I, II i III. srez. po 80 n. 2) „150 čudorednih pripoviedaka za mladež,“ sr. po 50 n. 3) „Mala gospodarica“ 24 n. 4) „Mali ratar“ 30 n. 5) „Mali stočar“ 30 n. 6) „Kriepost pomaže bogatstvo“ 30 n. 7) „Putovanje po Bosni“ 30 n. 8) „Pravda uspije“ 40 n. 9) „Čovječje dužnosti“ 50 n. 10) „Pedagosija Amosa Komensky“ a 1 fr. 11) „Naravoslovje domaće životinje“ od Ž. Vukasovića 50 n. 12) „Put na Plitvice“ od Tkalčevića 45 n. Ova djela dobivaju se u knjižari Lavoslava Hartmana u Zagrebu. Jana Amosa Komenskoga Didaktika. Kod Drag Albrechta knjiga — koja treba da se nalazi na stolu svakog Popa i učitelja Bunjevaca.